

PARADIGMĂ A CUNOAȘTERII ȘI STUDIERII ETNOGRAFIEI

dr., conf. univ. Viorica Țurcanu

Rec.: dr.conf.univ. Teo-Teodor Marșalcovschi

Tendențele etnografiei și etnologiei în prezent constituie elaborarea unor enunțuri teoretico-empirice, care conțin atât principiile teoretice ale științei cât și fundamentele ei empirice: paradigmele.

În cercetarea noastră termenul de paradigmă poate fi asimilat unor componente: generalizări simbolice, modele euristice, exemple tipice – matrice disciplinară. Constatăm faptul că nu există o paradigmă universală în etnografie și etnologie. Reeșim din faptul, că universalitatea paradigmei este o condiție a maturității științei etnografice, etnografia este o știință multiparadigmatică.

Considerăm că există interferență între 5 paradigme, în opinia noastră, prezente în etnografia contemporană: 1) paradigma faptului; 2) paradigma locului; 3) paradigma comportamentului conform tradiției; 4) paradigma împrumuturilor unor elemente din alte culturi (interculturalitate); 5) paradigma pluriculturalității.

Paradigma în etnografie cuprinde orientări strategice, adică definiții, noțiuni, diagrame, scheme conceptuale, orientări în vederea selectării problemei specifice etnosului.

Paradigma în etnografie înseamnă ordonarea și sistematizarea procedurilor și a cunoașterii sociale – a înțelepciunii populare constituite de-a lungul secolelor și transmise din generație în generație.

Paradigma presupune posibilitatea verificării empirice? Da. Argumentul este că paradigmele sunt modele teoretico-empirice care pot fi folosite pentru a verifica validitatea enunțurilor empirice corespunzătoare relațiilor prescrise teoretic.

Când modelul la care pot fi raportate enunțurile poate fi generalizat? Când aceste enunțuri se dovedesc valide. Atunci statutul modelului poate fi ridicat până la rangul de lege.

Statutul legilor științifice în științele sociale se bazează pe obiectivitatea determinismului social. În legile științifice, în științele sociale categoriile determinismului, repetabilitatea, necesitatea, cauzalitatea se manifestă prin intermediul acțiunilor oamenilor.

Menționăm faptul că bazele unei concepții generale asupra acțiunii umane și referitor mijloacele de sporire a eficienței ei au fost puse în primele decenii a secolului XX de savantul polonez Tadeusz Katarbinski, care în lucrarea „Tratat despre lucrul bine făcut” (fiind un prim pas de analiză sistematică, din perspectivă gnoseologică, logică și epistemologică) a deschis norme și criterii, modele și tehnici pentru sporirea eficienței acțiunilor umane.

Structura comportamentului uman acțional cuprinde o serie de motivații, ce îndeplinesc rolul de creare a disponibilităților privind eficiența acțiunii umane.

Motivația nomologică, psihologică și axiologică în procesul predării studenților facultății de istorie pentru practica etnografică pe teren, în sate din republică, trebuie să se manifeste în interacțiune: 1) motivația nomologică – nomos – lege; logos – știință –

înseamnă descrierea, descifrarea esenței, naturii obiectului ce urmează a fi perceput, înțeles, modificat, pentru a cunoaște legile structurii și dezvoltării lui dialectice, dinamice; 2) motivația psihologică se referă la factorii psihici ai omului – dorința, răbdarea, pasiunea, perseverența, capacitatea de muncă – cunoștințele la cursurile teoretice la științele socio-umane – care favorizează capacitățile fizice și intelectuale ale studentului ocupat cu cercetarea; 3) motivația axiologică include valorizările care se efectuează.

Modelul praxiologic are următoarea structură: agentul instructiv-educativ – școala, familia, societatea civilă – cunoștințele la facultate – activitatea în grupă (cerc) de cercetare științifică – instructajul înainte de practică – practica la etnografie (etnologie).

Studentii care doresc, care iubesc satul cu mediul său rustic, cu tradițiile, obiceiurile, datinile și ritualurile originale, au posibilitate să scrie teză de curs la anul II, utilizând și materiale empirice din expediție, iar cei mai capabili și harnici studenți scriu și teză de licență pe baza materialelor culese în mai multe expediții.

Viitorul profesor de istorie va studia ținutul natal cu elevii acumulând materiale pentru muzeul școlii, satului, despre habitatul diferitor generații și etnii.

Un model de cercetare etnografică este lucrarea cu caracter monografic privitoare la așezarea rurală. Ne vom referi la analiza monografiei „Slobozia mare. Prin fereastra istoriei”, scrisă despre satul natal de Omul de cultură, etnograful, muzicianul, poetul, folcloristul Vasile Plăcintă.

Lucrarea de etnografie și folclor exprimă un tablou integrat, reprezentativ al principalelor componente ale habitatului sătenilor din Slobozia Mare raionul Cahul. „Cartea de identitate”, după cum remarcă profesorul universitar, doctor Ioan Brezeanu reprezintă lucrarea domnului Vasile Plăcintă, deoarece în continuitate istorică sunt descrise, analizate, valorificate pentru generația de azi și mai cu seamă pentru cei ce vor veni portul popular, tradițiile, obiceiurile, datinile, ritualurile strămoșești.

Harta satului trebuie să o cunoască fiecare elev, indiferent de faptul este prezentă în muzeul localității (dacă este muzeu) sau nu. Coordonatele geografice (așezarea, vecinătăți, solul, clima, hidrografia, flora, fauna); scurt istoric, de la prima mențiune documentară 13 iunie 1436 până în prezent; date etnografice (agricultura, uneltele, aratul, semănatul, prășitul, secerișul, harmanul, pomicultura și viticultura, păstoritul, meșteșugurile – cojocăritul, morăritul, țesutul, tâmplăritul, fierăritul; locuința; portul popular); toponimia – oponime, hidronime, floronime, faunonime, etnonime, antroponime; populația; antroponime; viața spirituală. Etnografia locală (ocupații, unelte, locuință, îmbrăcăminte) sunt amplu descrise în interacțiune cu viața spirituală a satului, cu cultura populară, cu multiplele semnificații și modalități specifice de exprimare artistică: creații epice, lirice, folclorul copiilor, zicători, proverbe, cântece, jocuri, dansuri – majoritatea cântecelor fiind însoțite și de textele muzicale. Materialul ilustrativ – fotografii, hărți, tezaurul documentelor prezintă valoroase completări la conținutul lucrării.

Un model interesant de studiere, de abordare a vieții spirituale a familiei este elucidat de savantul istoric Vasile Grosu în cartea „Creații folclorice”. Lucrarea include balade, legende, cântece, poezia populară a obiceiurilor calendaristice, obiceiuri de nuntă, snoave și

anecdote, proverbe, zicători, folclorul copiilor, descântece, superstiții, semne prevestitoare, blesteme, glume, expresii, amintiri versificate, scrisori versificate.

Reieșind din faptul că paradigma în etnografie cuprinde orientări strategice – noțiuni, definiții în vederea selectării specificului, autenticului, menționăm faptul că o mare însemnătate o are dicționarul etnofolcloric; domnul Vasile Plăcintă evidențiază semnificația, esența unor dansuri, jocuri, rituri, sărbători și melodia, măsura respectivă: Polobocul – numele unui joc popular, având și text (cântece). Face parte din familia jocurilor *De doi* și are măsuri binare a câte opt măsuri. Plugușor – străvechi rit de fertilitate în folclorul românesc ce a suferit numeroase suprapuneri cu alte genuri și influențe... în Moldova se umblă cu plugul, în ceată poartă bice, clopoței, buhai și unul cântă la fluier. Urarea cu plugul, în Basarabia de sud este un străvechi obicei agrar menit să aducă belșug în roadele câmpului. Fecunditatea este sugerată prin obiectele cu valoare simbolică ce însoțesc plugul. În mitologia populară boul (taurul) este simbolul fertilității și virilității; buhaiul (buga) imită mugetul taurului. La plug se pun crengi de brad, iar la jugul boilor panglici cu care pocnesc în timpul hăitului, clopote și tălângi. Urarea este un lung poem în versuri în care sunt descrise cu umor toate muncile agricole de la arat până la coptul colacului. Ruperea colacului – obicei de nuntă întâlnit în jud. Galați și Basarabia de Sud, obiceiul își are originea în epoca antică. Acesta este un simbol al îndestulării casei. La ieșirea horei miresei din casă, mirele și mireasa, împreună cu nașii se opresc în prispa casei. Nașa rupe colacul în patru (semnul crucii) deasupra capului miresei. Mireasa ia câte o bucată de colac și aruncă în mulțime după semnul crucii. Nuntașii încearcă să apuce din pâinea miresei. Fiecare bucată de colac este aruncată spre câte un punct cardinal, începând cu răsăritul.

În concluzie menționăm, că „curbele etnografice” ar putea să aproximeze limitele de variabilitate. Modelele interne vor fi utilizate înaintea celor externe.